

munitatum. Hoc etiam modo dividuntur jura aut leges pro diversitate munerum seu personarum communi bono reipublicæ deservientium, et sic intra eandem rempublicam distinguitur jus militare, quod pro militibus specialiter institutum est, jus patronorum, libertorum, aut servorum. Item jus magistratum, quod publicum etiam dicebatur. Dicebatur etiam apud Romanos jus publicum, quod erat de rebus sacris et sacerdotibus, cap. *Jus publicum*, dist. 1. Unde sacerdotale etiam dici poterat. Nunc autem hoc jus in Ecclesia separatum est a civili ac temporali, et canonicum denominatum est, ut supra vidimus.

6. In quo canonico jure potest aliquid proprium considerari, quia leges canonicæ in sua generalitate universaliores sunt quam leges civiles, ex parte eorum pro quibus ferri possunt, quia dari possunt universo orbi, quia per illud totum Ecclesia diffusa est. Atque ita communitas adæquata (ut sic dicam) legibus canonicis non multiplicatur, sed una tantum est; ideoque leges canonicæ ex hac parte universales sunt, et non recipiunt varias denominationes ex parte eorum pro quibus feruntur, sed simpliciter dici possunt canones ecclesiastici, vel præcepta Ecclesiæ. At vero intra ipsam Ecclesiam, ex parte personarum vel communitatum particularium, distingui possunt variae leges seu jura, et sic potest specialiter dici jus sacerdotale vel clericale, quod non solum canonicum est, sed specialiter pro statu sacerdotali vel clericali fertur: sic etiam dici potest jus monachale seu regulare, proprium religionis. Item hoc modo distinguuntur jura synodalia secundum varios episcopatus, dioceses, vel provincias, a quibus etiam sæpe denominantur, et appellari etiam possunt jura municipalia canonica.

7. *Quid interest inter legem et statutum.* — Hinc etiam distinguere aliqui solent inter legem et statutum, quia lex dicitur proprie de lege pertinente ad totam communitatem alicui regi vel supremo principi subjectam, statutum vero dicitur proprie de lege municipali. Sic enim leges universitatum, collegiorum, religionum, etc., statuta dici solent. Sed hoc solum ad significationem vocabulorum spectat, et ideo communis usus observandus est. Nam sine dubio statuta municipalia sunt veræ leges; illis enim cum proportione conveniunt, quæ hactenus de lege in communi, vel de lege humana dicta sunt, et ita sæpe appellantur; et e converso leges communes et universales vocari possunt statuta, et frequenter ita vo-

cantur, quia vis vocis non minus in illas convenit, ut per se constat; solum ergo per quamdam accommodationem solent illa vocabula ita distingui, præsertim in doctrina tradenda, ut habeamus vocabula quibus breviter, et distincte loqui possimus. Ad eundem modum censendum est de nomine constitutionis. Alii enim putant legem simpliciter dici de lege civili, non de canonica, constitutionem vero e contrario: sed hoc etiam non habet fundamentum in re, nam leges etiam civiles constitutiones principum appellantur, Digestis de constitutione principum; Isidorus in capit. *Constitutio*, distinct. 2, ait constitutionem esse edictum quod rex vel imperator constituit; et e converso constitutiones canonicæ vere leges sunt, et ita etiam passim nominantur. Tamen per accommodationem ille modus loquendi videtur esse satis usitatus, et conformis rubricæ de Constitutionibus in decretalibus, ubi videri possunt interpretes.

8. Alia vero sunt nomina magis propria legum ecclesiasticarum: vocantur enim canones, decreta patrum, decretalia, utique jura, seu decretales epistolæ, ut constat ex titulo *Decretalium*, et ex capite primo et quinto, et de *Constitut.*, et ex cap. primo et secundo, distinctione tertia, ubi Glossa in summ. rationem nominum declarat, et alia adjungit. Nos solum advertimus illa tria nomina potissimum dici solere de legibus summorum Pontificum, vel conciliorum; nam leges episcopales non solent canones vel decreta appellari, de quo videri potest Felinus in capite primo de Constitutionibus. Denique his nominibus addita sunt alia plura, quibus leges ecclesiasticæ significantur, dicuntur enim Extravagantes, Motus proprii, Bullæ, etc. Hæ autem voces et similes solis quibusdam legibus Pontificalibus attribui solent, et varias habent origines et etymologias, quæ nunc nobis necessariae non sunt. Nam vis legum quæ per has voces significantur, eadem esse videtur, et quod occurrerit proprium in sequentibus adnotabitur.

9. Quarto, solent distingui leges ex rebus seu materia quam præcipiunt, estque hæc denominatio valde usitata in jure civili, et interdum fit interposito nomine auctoris, ut ad legem Juliam de adulteriis, ad legem Corneliam de sicariis, ad legem Juliam de ambitu majestatis, etc. Sæpe vero fit simpliciter denominatio ex materia, ut lex *Fruentaria*, *Agraria*, et *Commissoria*, etc. Et fere omnes tituli utriusque juris hoc modo distinguuntur. Sed hæc etiam divisio materialis non est in ordine

ad formalem rationem legis quam nos consideramus; et ideo, licet in ordine ad usum et ad practicam notitiam legum necessarium sit scire quid per unamquamque legem præcipiatur, nobis tamen ad generalem doctrinam necessarium non est. Et ideo de his omnibus partitionibus seu denominationibus legum nihil amplius dicere oportebit. Solum enim illas proposuimus, ut illarum vocum significatio non ignoretur; id enim ad nostrum usum necessarium erat, ad eundem vero sufficiunt quæ dicta sunt.

CAPUT II.

DE LEGE ODIOSA ET FAVORABILI, EARUMQUE VARIETATE.

1. Divisionibus legis traditis in superiori capite addere possumus quintam ex effectibus sumptam, quæ instituto nostro maxime deserviet. Quinto ergo lex humana generatim sumpta dividitur in odiosam, seu onerosam, et favorabilem, seu beneficium conferentem, quæ divisio ex multis juribus colligitur. Nam interdum dicunt jura, odia esse restringenda, et favores ampliandos, cap. *Odia*, de Reg. jur., in 6, cum vulgaribus concordantibus; quæ regula præsertim intelligitur de favoribus vel odiis in jure contentis, ac subinde de legibus favorabilibus et odiosis. Et ita divisionem hanc legum communiter doctores supponunt, ut constabit ex his quos in discursu capitis referemus. Tria vero ad intelligendam hujus partitionis regulam desiderari possunt. Primum est, unde sit sumenda distinctio inter illa membra. Secundum est, an sit sufficiens ita ut illa duo membra adæquate dividant legem humanam. Tertium est, quot genera legum humanarum sub singulis illorum membrorum contineantur, ut de illis sigillatim in sequentibus dicamus.

2. *Ratio dubitandi ex eo quod omnis lex videtur favorabilis.* — Circa primum, ratio dubitandi esse potest, quia nulla est lex quæ simpliciter favorabilis non sit: ergo non potest subsistere divisio. Antecedens patet, quia lex, ut sit justa et vera lex, debet esse communi bono utilis, et moraliter necessaria; sed utilitas boni communis maximus favor est, quia bonum commune præferendum est cæteris: ergo omnis lex simpliciter inducit favorem, et hoc est esse favorabilem; nulla ergo esse potest odiosa. Et confirmatur: nam si quæ esset lex odiosa, maxime illa quæ poenam imponit;

at hæc non est odiosa; ergo nulla. Probatur minor, tum quia alias omnis lex esset odiosa, quia omnis lex imponit reatum poenæ transgressoribus: quod autem illa poena exprimitur, vel determinetur in lege, parum auget gravamen seu odium, cum solus reatus æternæ poenæ ad hujusmodi odium sufficiat, et comminatio illius reatus in omni lege includatur quæ gravis sit et nomen præcepti simpliciter mereatur; tum etiam quia poena non est intenta per legem, sed potius apponitur ut fugiatur, et ut saltem ex timore ejus servetur præceptum; ergo additio poenæ non facit legem odiosam, quia qualitas legis pensanda est ex fine, et bono per se intento per legem: tum denique, quia, licet poena sit malum quoddam, est tantum secundum quid, et, ut est medium ad servandam legem, est maximum bonum: ergo est potius favor quam odium. Eademque rationes fieri possunt de quacunque ratione odii in lege considerabili.

3. *Secunda ratio dubitandi ex eo quod omnis lex humana videtur odiosa.* — In contrarium videri potest nullam esse humanam legem quæ odiosa dici non possit ac debeat, eo modo quo talis denominatio potest in veram legem cadere. Lex enim non potest dici odiosa, quia per se sit odio digna, nec quia per se habeat effectum qui reddat hominem odio dignum, sic enim solum peccatum est per se odio dignum, et reddit peccatorem, ut talis est, odio dignum; lex autem nec peccatum est, nec ad peccatum inducit: non potest ergo hoc modo dici odiosa. Solum ergo dici potest odiosa, quatenus aliquid onus imponit, quod durum, ac grave merito reputatur; hoc autem modo omnis lex humana odiosa videri debet, quia addit novum conscientiæ vinculum ultra omne vinculum divinæ legis, quod grave onus reputatur, præsertim quia potest esse occasio culpæ et æternæ mortis. Et confirmatur, quia si aliqua esset lex favorabilis, maxime privilegiativa, quia hæc est quæ magis directe et ex instituto favorem concedit; at privilegium, quatenus lex est, odiosum est, quia est onerosum illis quos obligat per modum legis, et quatenus privilegium est censetur odiosum, quia derogat juri communi, et inducit singularitatem in eommunitate, quæ odiosa esse solet, ut postea suo loco videbimus; ergo nulla est lex quæ, quatenus est talis, simpliciter favorabilis sit. Tandem hæ rationes pro utraque parte factæ videntur convincere omnem legem mixtam esse, et partim favorem, partim odium includere, quod satis est ut divisio non habeat

locum, cum omnis lex sub utroque membro comprehendatur. Quod si dicatur in hac mixtione posse ex alterutra parte esse excessum, et secundum excessum alterius partis illa membra distingui, tunc difficillimum erit talem excessum expendere et declarare, vixque poterunt applicari regulæ quæ de favoribus et odiis in jure traduntur.

4. *Prima sententia, ex fine judicandum de lege.*—In explicanda igitur distinctione illorum membrorum, variæ sententiæ referri possunt, de quibus videri potest Sarmient. lib. 1 Select. cap. 12. Prima est, ex fine legis judicandum esse an lex sit favorabilis vel odiosa. Nam si lex intendit favorem seu bonum aliquod conferre, favorabilis est, quidquid ex ea sequatur; si vero intendit inferre malum, seu onus imponere, erit odiosa, etiamsi favor aliquis sequatur. Hac regula utuntur jurisperiti; citatur Glos. in cap. *Si propter*, de Rescript., in 6; illa vero solum in verb. *Intentionis*, advertit in legibus ad intentionem scribentis recurrendum esse. Citatur etiam Glos. verb. *Alios*, in cap. *Sciant cuncti*, de Elect., in 6, quatenus dicit legem illius textus esse favorabilem, quam ibi Dominic. et alii sequuntur, et in simili Panormit. in cap. *Non dubium*, de Sent. Excom., n. 3, ubi Felin., n. 2, idem sentit, quia in omni dispositione (inquit) attenditur quod principaliter agitur, l. *Si quis nec causam*, ff. Si certum petatur. Clarius Panormit. in cap. 1 de Locato, n. 10. Item Navar., cons. 11 de Constit. et cons. 31, alias 32 de Regul.; Bart., Bald., Alexand. et alii, quos refert Tiraq. in Prefat. ad Retract., n. 56 et 63, et tract. 1 de Retract., § 30; Glos. 1, n. 5, ubi etiam nonnulla adducit jura ex quibus id colligi potest; et facit etiam cap. 2, § 1 de Decim., in 6. Ratione item suaderi potest, tum quia finis est qui dat speciem actibus humanis, et consequenter etiam proprietates: ergo etiam in legibus finis est præcipue attendendus, ut judicetur an lex sit favorabilis, vel odiosa; tum etiam quia id quod est per se, præfertur ei quod est per accidens; at lex intendens favorem per se favorabilis est: ergo simpliciter talis est, licet ex accidenti inferat gravamen.

5. Verumtamen hæc sententia, nisi aliquo modo limitetur aut explicetur, non potest simpliciter approbari. Primo, ob generalem rationem, quod proprietas legis magis est spectata ex intrinseca materia, et quasi natura talis legis, quam ex intentione ferentis: quia talis intentio extrinseca est, et non potest mutare proprietatem intrinsece inhærentem legi ex vi

sui objecti, seu materiæ: ergo si materia legis favorem continet, lex erit favorabilis, etiamsi legislator aliud intendat, et e contrario. Neque enim intentio legislatoris facere potest, ut quod suapte natura odiosum est sit favorabile, vel ut quod favorabile est sit odiosum, ut recte dicit Tiraq. in dicta præf., n. 67. Secundo, quia vel est sermo de intentione finis ultimi seu remoti, aut proximi; neutra autem sufficit; ergo. De priori patet ex ratione dubitandi proposita, quia sic omnis lex est favorabilis, quia per omnem legem intenditur commune bonum, alias enim non erit justa; commune autem bonum favorabile est. Item quia lex non potest esse ita odiosa, ut in odio sistat, nisi forte feratur in odium alicujus vitii, quo per se et absolute dignum est, et ideo tale odium inter favores computandum est. Eo vel maxime quod per se refertur in amorem virtutis, et ita ex fine remoto favorabile est. Respectu vero personarum nunquam lex intendit malum, nisi propter majus bonum. Ergo si finis remotus sufficit ut lex sit favorabilis, omnis lex, quantumvis gravis vel pœnalis, erit favorabilis, si justa sit: hoc autem est contra communem omnium sensum, et contra principia juris. Si autem sit sermo de fine proximo intento a legislatore, constat illum non satis esse, non solum quando ille finis est extrinsecus et accidentarius, ut probat prior ratio facta, sed etiam si videatur intrinsecus, quia potest aliunde vinci ac superari. Quod patet exemplis. Nam dispensans proxime intendit concedere favorem, et tamen dispensatio non censetur favorabilis, sed odiosa, ut infra videbimus; ergo idem esse poterit in lege. Et a contrario quando legislator infert gravamen, ut per illud obviet majori nocumento, dispositio ejus non censetur odiosa, sed favorabilis, juxta cap. 2, § 2 de Decim., in 6. Ex quo principio multi existimant dispositionem cap. *Si quis suadente*, esse favorabilem, licet proxime facta sit ad gravem censuram imponendam; ergo ex solo fine proximo legislatoris non potest sumi certa regula in hac materia.

6. *Ex intrinseca materia sumendam proprietatem, odiosa aut favorabilis.*—Dici ergo potest leges favorabilem et odiosam distinguendas esse ex materia, ita ut illa lex favorabilis sit quæ favorem concedit, illa vero odiosa quæ pœnam, vel aliud simile gravamen infert. Quæ regula erit certissima, quando materia legis talis est, ut vel purum favorem, vel purum gravamen contineat, non solum directe et per se, sed etiam indirecte seu per

quamdam consecutionem; tunc enim ex intrinseco fine lex talis est, et non habet unde contrariam denominationem accipiat. Nec vero repugnat dari hujusmodi leges. Nam imprimis sæpe potest concedi favor, aut beneficium alicui fieri sine ullo illius gravamine, vel aliorum præjudicio, ut de nonnullis privilegiis infra dicemus; tunc ergo erit lex et dispositio favorabilis; idem ergo erit in quacumque lege communi habente similem conditionem. Sic enim per se valde probabile est omnem legem prohibentem aliquid per se malum, vel præcipientem aliquid honestum, non nimis grave aut onerosum, sed moderatum et communi modo vivendi hominum consentaneum, esse favorabilem, quia revera est magnum beneficium hominum, dum eos suaviter et efficaciter dirigit ad operandum bonum, et vitandum malum. Unde nec sola ratio obligationis, aut vinculi conscientiæ, nec periculum reatus, quod ad præceptum sequi videtur, sufficit ut censeatur lex non continere purum favorem, sed mixtum, tum quia hoc commune est omni legi, et ideo non mutat rationes particularium legum; tum etiam quia difficultas intrinseca ipsi virtuti, non impedit quominus virtus ipsa maximus favor sit: ergo eadem ratione lex, quæ est regula virtutis quatenus vinculum imponit cum moderatione debita, gratia est et favor secundum rectam rationem spectata, licet inferiori portioni gravamen esse interdum appareat; tum denique quia, si quid est periculi alicujus mali ob transgressionem legis, illud non nascitur ex ipsa lege, sed ex hominis imperfectione, et ideo non impedit quominus lex hujusmodi purum favorem contineat. Magis potest dubitari de lege odiosa, quomodo possit purum odium continere, cum semper bonum intendat. Dicendum vero est ex parte materiæ legis hoc non repugnare, etiamsi ex parte finis aliquid favorabile per omnem legem intendatur: et ita lex pure pœnalis, seu quæ solum fertur ad imponendam vel augendam pœnam, potest dici simpliciter odiosa, et leges tributorum et aliæ hujusmodi sub eodem ordine continebuntur.

7. Difficultas vero specialis est, quando materia legis uno respectu videtur favorabilis, et sub alio gravamen continet, ut sæpius contingit, quomodo de illa judicandum sit. Auctores enim in hoc etiam varie sentiunt; quidam enim dicunt omnem legem continentem præjudicium, vel gravamen alicujus, aut malum aliquod inferentem, simpliciter odiosam esse, etiamsi magnum favorem vel favorem aliunde

contineat. Ita sentit Tiraquel. in dict. præf., n. 65, cum Joan. Andr. et aliis, in cap. ult. de Verb. signif., circa Glos., verb. *Similibus*; qui dicunt, cum concurrunt favor et odium, dispositionem esse odiosam. Fundari potuit Tiraquel. in alio principio, quia existimat non posse eandem dispositionem simul esse favorabilem et odiosam, etiam respectu diversorum, vel secundum diversas rationes; neque idem statutum posse esse partim favorabile, partim odiosum, tum quia non potest una et eadem res diverso jure censi, l. *Eum qui aedes*, ff. de Usucap.; tum etiam quia non potest idem statutum extendi in favorem unius, quin vertatur in odium alterius, et e converso. Ex hoc ergo principio inferri potest, legem in qua simul concurrunt favor et odium, odiosam censendam esse, quia non potest simul esse favorabilis et odiosa, nec etiam potest dici favorabilis omnino, quia bonum ex integra causa; ergo erit odiosa, quia malum ex quocumque defectu, et odium habet rationem mali; item, quia legem esse odiosam non includit negationem omnis favoris, sed solam dicit impositionem alicujus odii, seu gravaminis, quod verificatur simpliciter de tali lege; est ergo simpliciter odiosa. Denique quia talis lex simpliciter restringenda est, ne odium aliqua ex parte augeatur; ergo est tantum odiosa.

8. Alii vero existimant, ubi conjunguntur favor et odium in eadem lege vel statuto, talem dispositionem favorabilem omnino censendam esse. Fundari potest, quia ubi concurrunt favor et odium, favor prævalet, et præfertur odio; ergo constituit dispositionem simpliciter favorabilem. Antecedens sumitur ex l. 2, c. De in jus vocando, ut notat et sequitur Panormit. in cap. *In litteris*, de Restit. spol., n. 34; Anchar. et alii, quos refert Tiraq. supra, n. 66. Et confirmatur, quia ubi concurrunt favor et odium, favor, quoad fieri possit, ampliandus est, et odium restringendum est quantum necesse fuerit ut favor amplietur; ergo talis dispositio simpliciter judicanda est favorabilis.

9. *Non repugnare legem secundum diversos respectus esse favorabilem et odiosam: sunt enim ut alia relationes oppositæ.*—Dico tamen imprimis non repugnare eandem legem diversis respectibus esse favorabilem, vel odiosam. Ita sentiunt communiter doctores, et expresse Gloss. in dicta l. 2, c. De in jus vocando, verb. *Litteris*, quam ibi Palud., Castrens. et alii sequuntur. Idem sentit Innoc. in

cap. *Quod dilectio*, de Consang. et affin., et ibi Panorm., num. 7, et communiter Summistæ, verbo *Privilegium*; potestque inductione ostendi in privilegio, dispensatione, lege pœnali, et similibus, quæ respectu diversorum favorabilia sunt et odiosa. Ratione item patet, quia in hoc nulla ratio repugnantia ostendi potest; nam relationes quasi oppositæ possunt eidem rei convenire respectu diversorum, ut similitudinis ac dissimilitudinis, æqualis et inæqualis, majoris ac minoris: sed ita comparantur hæc duo; nam favor et odium respectiva sunt, favor enim alicujus est favor, et odium similiter; ergo nihil repugnat eandem dispositionem, respectu diversorum, uni esse favorabilem, alteri odiosam.

10. Dices, verum esse hoc non repugnare, illos tamen duos respectus ita esse inter se connexos, ut unus ex alio sequatur, ideoque non posse secundum unum ampliari legem, quin secundum alium etiam ampliatur, neque e converso secundum unum restringi, quin secundum alium restringatur; et idcirco necessarium esse de tali lege judicare tanquam de favorabili absolute, vel odiosa absolute, ita ut vel nulla ratio odii habeatur propter favorem, vel nulla ratio favoris propter vitandum seu minuendum odium. Exemplum optimum est in lege tributum imponente, quæ odiosa est ei cui tributum imponitur, favorabilis autem ei pro quo imponitur, vel rei propter quam imponitur, nec potest uno respectu augeri, et minui secundum alium; et ideo necessarium est ut alter respectus vincat, secundum quem lex judicetur simpliciter favorabilis, vel simpliciter odiosa.

11. Respondeo concedendo interdum illos duos respectus habere inter se illam connexionem, et tunc argumentum recte procedere, quando favor unius augeri non potest sine damno alterius, neque e converso potest incommodum unius temperari, quin alterius commodum cesset, aut minuatur. Sic in motu physico non potest quis lentius aut velocius accedere ad unum terminum, quin cum eadem proportione recedat ab opposito, nec potest homo plus donare ex propria pecunia, quin pauperior fiat, etc. Nihilominus tamen non semper est necessaria illa connexio inter favorem et odium: sæpe enim potest fieri vel augeri favor uni sine præjudicio aliorum, et e converso unus potest gravari vel puniri propter commune bonum sine speciali favore aliorum, qui inde resultat. Eademque lex seu regula interdum ampliatur respectu unius ob

favorem, et restringitur in odium alterius ratione boni communis, ut est optimum exemplum in l. *Qui exceptionem*, ff. de Condict. indebiti. Quia potest fieri alicui beneficium sine diminutione bonorum alterius, et e converso. Item favor potest consistere in tempore, vel in modo, vel in honore, aut aliis rebus, quæ non subtrahuntur uni, ut dentur alteri. Denique hoc potest inductione ostendi in privilegiis, in dispensationibus, in pœnis, et aliis similibus.

12. *Favorem aut odium præferenda pensatis circumstantiis materiæ, intentionis, et boni communis maxime.*—Deinde addo, quando lex diversis respectibus est favorabilis et odiosa, non semper favorem odio, aut odium favori esse præferendum, sed prudenter pensanda esse omnia, scilicet, intentionem legislatoris, rationem boni communis, et alias circumstantias materiæ et verborum, ut illud præferatur quod videtur esse gravius et honestati ac justitiæ legis magis consentaneum. Hæc assertio, quatenus media est inter duas sententias allegatas, potest utriusque motivis suaderi, et per se quidem spectata valde probabilis est. Quia favor magis per se intendi potest; odium vero seu gravamen minime, sed propter instantem necessitatem. Et ideo per se loquendo, ac cæteris paribus, favor est præferendus; nihilominus tamen tanta esse potest necessitas imponendi gravamen, ut imponendum sit, vel augendum propter majus bonum. Atque sic sentiunt, qui censent canonem *Si quis suadente*, esse legem favorabilem, et esse extendendum, etiamsi censura extendi consequenter videatur, quia est favor religionis, et requirit illum rigorem, ut stabilis perseveret. Similiter in lege imponente tributum potest esse causa tam pia et necessaria, ut non habeatur ratio odii seu gravaminis, quominus lex simpliciter favorabilis et extendenda sit. E contrario vero lex excludens feminas ab hæreditate, licet intendat favorem masculorum, odiosa simpliciter est, et coarctanda, ut est communis doctrina juristarum, ut videre licet in Tiraq. supradicta Præfat., n. 64, et aliis locis, quæ ipse allegat, quia favor ille privatus est, et non admodum necessarius, neque ad pacem et honestatem morum multum utilis, et ad hunc modum est de aliis judicandum.

13. *In dubio præferendum favorem, et legem ampliandam, quia per se lex intendit favorem.*—Unde tandem assero, ubi res fuerit dubia, quia favor et odium videntur quamdam æqualitatem habere, vel quia ad invicem se habent, sicut excedens et excessum, tunc favorem esse

præferendum, et ad ampliandam legem, esse judicandam simpliciter favorabilem. Ita sumitur ex Gloss. in lib. 2, C. de His qui non pos. ad libert. perven., verb. *Interrogaverit*, ubi etiam Bald. et alii, idem Bald. in l. penult., C. de Pactis, circa finem, ubi etiam Roman. et Alex., lib. 7 Consilior., cons. 197. Et ratio est facilis ex dictis, quia lex per se et quasi sponte sua inducit favorem, odium vero quasi ex accidenti, et coacte ob necessitatem; id autem quod est per se præfertur ei quod est accidentarium, cæteris paribus, ac subinde etiam in dubio. Explicatur hoc amplius, quia odium non intenditur, nisi ut tandem cedat in aliquod commodum, quod vel sit favor, vel ut favor reputetur; favor autem non est propter odium; imo ex genere suo est per se; ergo magis intenditur favor ex suo genere. Nam propter quod unumquodque tale, et illud magis; ergo in dubio, ac cæteris paribus favor præfertur. Et ita facile conciliantur sententiæ adductæ, et solutæ manent omnes rationes dubitandi, et facile potest lector intelligere, et ideo non oportet circa singulas immorari.

14. Ex his resolvitur quod secundo loco supra posui de sufficientia prædictæ partitionis. Posset enim facile dici non oportere, ut omnis lex aut favorabilis sit, aut odiosa. Nam potest aliqua esse mixta secundum diversos respectus, et aliqua forte esse potest neutra, ita ut nec odium contineat, nec favorem, ut videntur esse præcepta morum generaliter proposita propter commune bonum. Melius tamen dicitur divisionem esse adæquatam, quia lex, quæ videtur mixta, ab ea parte denominatur, quæ in ea prævalet: vel si est dubium, aut æqualitas, talis lex censetur absolute favorabilis, ut declaratum est. Quod si lex sit quæ nulli imponit speciale gravamen, nec ita est gravis et onerosa, ut propterea odiosa censeatur, eo ipso quod est justa et propria communi bono, censetur favorabilis, et amplianda intra limites favoris, et ita relinquitur partitio sufficiens et adæquata.

15. *Quatuor esse species præcipuas legum odiosarum.*—Tandem, quod ad ultimum punctum attinet, plures numerari solent modi, aut quasi species legum odiosarum: tres autem vel quatuor videntur esse præcipuæ. Videlicet lex pœnalis, lex tributum aut onus imponens, lex irritans factum, quod prohibet directe, vel indirecte seu consequenter, lex exorbitans a jure antiquo, vel a communi jure, aut illi derogans, vel limitans, aut corrigens illud, et a fortiori lex posterior priorem abrogans; et de

his omnibus in præsentī libro dicemus, quatenus peculiare proprietates et effectus habent, quos explicare necesse est. Aliæ vero leges omnes, quæ hujusmodi non sunt, inter favorabiles computantur. Verumtamen ex vi hujus negationis non participant specialem rationem, quæ propria consideratione indigeat: tantum ergo illæ, quæ privilegii rationem habent specialem, indigent consideratione, et ideo de illis dicemus in libro sequenti.

CAPUT III.

UTRUM LEGES PŒNALES OBLIGENT IN CONSCIENTIA AD ACTUS QUOS PROXIME INTENDUNT.

1. Duæ partes in lege pœnali distinguendæ sunt: una est de actu quem intendit fieri aut omitti, alia est de pœna quam imponit contra transgressores talis legis; et quamvis prior pars videri possit exposita tractando de lege humana, civili et canonica, tamen aliquid speciale habere potest in lege pœnali, et ideo prius de illa prioriparte dicemus, postea de posteriori. Circa illam vero partem multa inquiri possunt. Primum, an leges pœnales possint obligare ad culpam: secundum, an de facto obligent: tertium, an possint non obligare ad culpam, sed ad solam pœnam: quartum, an de facto sic obligent. Et hæc duo puncta examinabimus capite sequenti; nunc reliqua examinanda sunt, et difficultas est de legibus imponentibus pœnam temporalem: nam de spiritualibus, ut sunt censuræ, et similes, nulla est dubitatio quin regulariter loquendo culpam supponant, ut ex dictis in l. 4 constat, et in sequentibus magis declaratur.

2. *Posse esse legem pœnalem obligantem in conscientia, sic enim efficacior erit.*—Circa primum ergo, de potestate nulla est controversia, et ideo breviter dicimus non excedere humanam potestatem præcipere aliquid, simul obligando in conscientia, et imponendo pœnam, ac subinde posse ab homine fieri legem obligantem in conscientia, et imponentem pœnam certam transgressoribus, quod etiam de principe sæculari nullus jurisperitorum negavit, ut fatetur Navar. in cap. *Fraternitas*, 12, q. 2, n. 22. Et probatur facile primo, quia talis lex potest esse conveniens reipublicæ; imo experientia ostendit, sæpe esse valde necessariam, et alioqui nullam injustitiam continet; ergo non est cur excedat potestatem humanam; neque ulla ratio probabilis ad hoc afferri potest. Secundo, de legibus imponentibus spiritualem pœnam, excommunicationem, etc., nemo du-